

Tre elever fra Rothaugen ungdomsskole reparerer en ødelagt iPad. Fotograf: Martin L. Brandtzæg.

Prosjektrapport

Ta vare på det du har - Hordaland

Oppsummering

Prosjektet «Ta vare på det du har Hordaland» handler om gjøre det lettere å vedlikeholde og reparere fremfor å kaste og kjøpe nytt. Prosjektet har hovedfokus på 3 relaterte temaer knyttet til dette:

- 1) Reparatøren
- 2) Møteplassene
- 3) Håndverket

I 2017 har hovedfokus i prosjektet vært knyttet til å finne og kartlegge frem til Bergens kjente og ukjente reparatører. I overkant av 60 reparatører er funnet og registrert på nettsiden www.tavarepaadetduhar.no. Nettsiden viser reparatørene i et kart. I tillegg til å være en guide til reparatører gir nettsiden innbyggerne gode reparasjons- og vedlikeholdstips.

I tillegg til dette har vi begynt å teste ut hvordan prosjektet og reparasjonstankegangen kan være relevant for både ungdomsskolen og videregående skole gjennom reparasjonskurs og miljødager.

Bakgrunn

Vi nordmenn har et enormt forbruk, og dette viser seg kanskje aller best i hvor mye vi kaster. I løpet av et år kaster hver og en av oss den svimlende mengden 430 kg boss.

Norge er i verdenstoppen når det gjelder digitalisering og å ta i bruk elektroniske produkter, men også når det gjelder å produsere elektronisk avfall, en type avfall som inneholder farlige miljøgifter, og har store konsekvenser for miljøet.

BIR laget nylig noen regnestykker for BT som viste at hver og en av oss i løpet av livet vil eie 42 mobiltelefoner og hele 17 TV'er.¹ I følge FN var Norge det landet i verden som produserte mest elektronisk avfall i 2014.

«Ta vare på det du har – Hordaland» har i 2017 handlet om å begynne arbeidet med å se på hvordan vi kan bidra til at flere reparerer mer og kaster mindre.

Ta vare på det du har

Pilotprosjektet er en del av «Ta vare på det du har», Naturvernforbundets kampanje for å redusere forbruket, og bidra til etableringen av reparasjonskultur. «Ta vare på det du har» handler om å gi forbrukere tips og råd om hvordan man kan vedlikeholde og reparere tingene sine selv, samt synliggjøre lokale håndverkere som kan utføre mer omfattende reparasjoner.

Nettsiden gir på den ene siden oss forbrukere nyttige tips og triks når det gjelder reparasjon og vedlikehold av tingene våre.

Aktiviteter:

1) Reparatørene

I 2017 har prosjektets hovedfokus vært å finne frem til den profesjonelle reparatøren, i hovedsak i bergensområdet. I utgangspunktet var planen å kartlegge reparatører innen utvalgte reparasjonstyper, og i første omgang innen elektronikk og deretter eventuelt møbler.

Fordi oversikten over profesjonelle reparatører er så viktig for prosjektet både når det gjelder å nå ut, muligheten for samarbeid med reparatørene, og når det gjelder relevansen til nettsiden www.tavarepaedetduhar.no valgte vi å investere litt mer tid i denne aktiviteten.

Dette gjør det enklere å markedsføre nettsiden www.tavarepaedetduhar.no, og man får en mer oppdatert og brukervennlig nettportal som nå har blitt relevant for langt flere.

Til sammen er over 60 profesjonelle reparatører kartlagt og lagt til nettsiden. Bedriftene leverer tjenester innen reparasjon av: klær, sko, møbler, sykler, multimedia, hvitevarer og instrumenter.

---

¹ BT 07.jan.2018.

Som en del av dette arbeidet har det blitt innledet kontakt og samarbeid med utvalgte reparatører knyttet til både gjennomførte og kommende aktiviteter som kurs- og deltakelse på arrangementer.

2) Møteplassene

Det har vært viktig i gjennomføringen av prosjektet å bygge videre på andres initiativer og engasjement, og samtidig skape egne møteplasser. Derfor har det gjennom prosjektet blitt opprettet dialog med flere aktuelle samarbeidspartnere. Det har spesielt vært snakk om reparatører, men også med skoler, andre organisasjoner og initiativer og potensielle frivillige.

Reparasjonsstand

Da BIR arrangerte Restefest 19. august var Naturvernforbundet tilstede med stor «Ta vare på det du har» -stand.

Hovedtemaet på standen var enkle vedlikeholdstips og reparasjoner. Vi fjernet riper i brilleglass og strammet brillestenger, delte ut magiske valnøtter til fiksing av ripete bord, og delte ut enkle sysett med nål og tråd, og et stort utvalg av løse knapper.

Med oss på standen hadde vi også profesjonelle reparatører: Harddisk AS – som reparerer datamaskiner, nettbrett og telefoner, Skomakerhuset AS - som reparerer sko og lærvarer og som hadde videresalg av «restesko», forlagte sko og vesker fra butikken.

Suzanne Rødseth var også med som frivillig paraplyreparatør. Hun reparerte bergensernes paraplyer på cubansk vis, som lært etter et lengre opphold hos en paraplyreparatør på Cuba.

Suzanne Rødseth reparerer paraplyer på cubansk vis og Harald Bjarne Valdernes selger restesko. Fotograf: Cecilie Bannow

Skolekurs

5. og 22. mai arrangerte vi reparasjonskurs på Rothaugen ungdomsskole knyttet til reparasjon av telefoner og nettbrett. Kurset var en del av valgfaget «Forskning i praksis». Målet med undervisningsopplegget var å:

1. Gi elevene innsikt i hvordan forbruket – særlig av elektroniske produkter og elektronisk avfall har konsekvenser på miljøet og livsgrunnlaget vårt.
2. Gi elevene råd til hvordan de kan produsere mindre e-avfall gjennom reparasjon, gjenbruk og strategiske innkjøp.
3. Gi elevene innsikt i hvilke rettigheter de har som forbrukere av elektronikk: garanti og reklamasjonsrett. Hvordan reklamere på et produkt?
4. Vise hvordan enkelte skader kan repareres, hva man har lov til å gjøre, og hva man ikke har lov til, hvor man kan finne deler, utstyr og guider.
5. La elevene få åpne opp, undersøke og prøve å reparere egne telefoner, datamaskiner eller nettbrett.

Undervisningsopplegget har bestått av 2 deler, 2 dobbeltimer fordelt over 2 uker. En teoretisk del om forbruk, elektronikk, miljø og avfall, og en praktisk del i form av et reparasjonsverksted.

Tilsammen 3 telefoner og ett nettbrett ble reparert som del av kurset. Rothaugen skole har gitt gode tilbakemeldinger på undervisningsopplegget:

«Dette opplegget synes vi det var veldig kjekt å få være med på, og elevene som deltok likte det også veldig godt.

Dette er et glimrende opplegg for det faget jeg er ansvarlig for, som heter Forskning i praksis. Jeg håper at vi kan få til et samarbeid med Naturvernforbundet Hordaland igjen om dette ved en senere anledning.»

- Jarle Aaberg, lærer i «Forskning i praksis» ved Rothaugen ungdomsskole.

To elever ved Rothaugen ungdomsskole reparerer en ødelagt iPhone 4S. Fotograf: Martin L. Brandtzæg

Foredrag for studentlag

For å inspirere flere ungdommer til å jobbe med reparasjon, forbruk og avfall holdt vi 2. november foredrag og workshop for alle studentlag i landet tilknyttet Natur og ungdom og Naturvernforbundet om reparasjon og «Ta vare på det du har».

Fokuset i foredraget var å se forbruket i det store bildet – fra naturressurs, via produksjon, til bruksgjenstand, samt diskutere hvordan studentlagene kunne jobbe med disse temaene.

Fremtidige arrangementer:

I tillegg til de gjennomførte arrangementene er det blitt planlagt en rekke andre arrangementer tilknyttet prosjektet som skal gjennomføres i løpet av februar og mars.

Reparasjonskurs: 22. februar gjennomfører vi et reparatørkurs for frivillige knyttet til reparasjon av mobiltelefoner.

Reparasjonsdag på Langhaugen: 23. februar blir det reparasjonsdag på Langhaugen Videregående skole i samarbeid med Bærekraftige liv på Landås. Her blir det reparasjon av mobiltelefoner, klær og sykkel.

Samarbeid med Bergen Katedralskole: Det er etablert et samarbeid med Bergen katedralskole knyttet til et elevdrevet initiativ for reparasjon og redesign.

Fiksefest i samarbeid med Bærekraftige Liv på Landås: 22. mars blir det fiksefest på bruktbutikken Vel Bevert på Landås.

3) Håndverket

Vi har lyktes godt i å vise frem reparasjoner og håndverket basert på de aktivitetene som er gjennomført.

Vi har hatt som mål å snakke om hvordan reparasjon og reparatører spiller en viktig rolle både i et lokalt og et globalt miljøperspektiv. Derfor har vi vært nøye med å gi den praktiske reparasjonen en overordnet miljømessig kontekst på arrangementene vi har hatt. På workshops og skolekurs har den globale dimensjonen ved forbruket vært viktig.

Vi har også gjennom opplegget vårt ønsket å vise hva en reparasjon koster i innsats, kompetanse og tid. Dette tror vi er utrolig viktig å få frem for å gjøre folk mer villige til å betale det en reparasjon faktisk koster. Det at vi ikke kan reparere gjør også at vi ofte undervurderer reparasjonen og reparatørens kompetanse.

Nettsiden www.tavarepådetuher.no har egne artikler om reparasjon av en rekke forskjellige temaer – inkludert mobiltelefoner som også synliggjør reparasjonen og håndverket.

Måloppnåelse

Det har blitt gjort enkelte bevisste omprioriteringer i prosjektet. Det ble i startfasen i prosjektet prioritert at det å finne frem til flest mulig av Bergens profesjonelle reparatører var viktig, og at det var mest effektivt å ha én mer omfattende kartleggingsfase i starten av prosjektet, enn å dele dette opp.

Fordelen har vært at nettsiden www.tavarepådetduhar.no har blitt mer komplett med tanke på innbyggernes mulighet til å finne frem til reparatører. En annen fordel er at vi nå sitter med en helt annen oversikt over reparatørene i Bergen, og at det er lettere å kontakte og samarbeide med det profesjonelle reparatørene i prosjektet. Det har vært avgjørende for gjennomføring av aktiviteter.

Ulempen har vært at vi har hatt mindre kapasitet til å drive kurs og aktiviteter. I stedet for å gjennomføre 2-3 skolekurs har vi bare hatt kapasitet til å gjennomføre ett. Vi opplever imidlertid at både skoler og andre er interessert i tematikken, og i samarbeid og vi har planlagt kurs og aktiviteter som vil bli gjennomført i løpet av februar og mars.

Økonomi

For di deler av finansieringen og aktivitetene i prosjektet gjennomføres i 2018 er dette ført som en periodisering i regnskapet. Dette gjelder støtte til prosjektet som er bevilget av Bergen kommune.

Naturvernforbundet Hordaland

Resultat

Prosjekt 70260-Ta vare på det du har-Hordaland, periode 0-12

	2017	
	01.01 - 13.12	
Salgsinntekt		
3410 - Tilskudd/refusjoner- prosjekter	-315 000	
3420 - Periodisering innt. (overf.mellom årene)	179 039	
Sum salgsinntekt	-135 961	
Sum driftsinntekter	-135 961	
Lønnskostnad		
5980 - Tilbakeført (prosjektkostnader)	113 788	
Sum lønnskostnad	113 788	
Annen driftskostnad		
6520 - Materiell (trykking,brosjyre)	9 192	
6540 - Utstyr	12 540	
7140 - Reisekostn.ikke oppgavepliktig	441	
Sum annen driftskostnad	22 173	
Sum driftskostnader	135 961	
Sum driftsresultat	0	
Sum ordinært resultat før skattekostnad	0	
Sum ordinært resultat	0	
Sum årsresultat	0	
Sum resultat	0	